

Szöllősy Sándor

LARCAL
honfoglaló vezér

Szöllősy Sándor
1962.

© Copyright 1971
Zita Lemezek
3475 La Sombra Dr.
Hollywood, California 90028

All Rights Reserved

Mióta Szöllösy Sándortól megkaptam egy nagyon kedves dedikációval ellátott Tarcal példányt, sokszor felmerült bennem a vágy, hogy ezt a jeles és kedves művet a magyar ifjúság számára hozzáférhetővé tegyem.

Először lemezre akartam mondani, de a költemény oly hosszú, hogy anyaga csak jó pár lemezre férne rá s négy-öt lemezes albumot a magyar emigráció már csak anyagi okok miatt sem tudna megvenni.

Ezért elhatároztam, hogy könyv alakjában adom ki Tarcal-t, hadd épüljön rajta magyar ifjúságunk, hadd lelkesedjék, hadd élje bele magát a szép, dicsőséges magyar előidőkbe. De a lemezremondás tervét sem vettem el, hiszem, hogy egyszer a jó Isten segítségével erre is sor kerül. Addig pedig íme itt van e kis könyv. Magyar szülők ne sajnáljátok az időt és fáradságot, hogy gyermekeiteknek felolvassátok Tarcal vezér történetét — ha már nem tudnának magyarul olvasni —, meglátjátok, mennyire fogják szeretni és élvezni — s általa értékelni a dicső magyar múltat!

Hollywood, 1970 decemberében

Szeleczy Zita

Tarcal honfoglaló vezéről keveset tud a történelem. Krónikájában a Névtelen csak annyit említ róla, "Önd, Ketel és Tarcal, — mintha pályadíjért futottak volna, sebes vágásban nyargaltak fel egy jó magas hegynek a csúcsára... azon a helyen pogány szokás szerint egy kövér lovat ölve le, nagy áldomást csaptak." (László Gyula: A honfoglaló magyar nép élete, 393 oldal) — Bizonyos tehát, hogy Tarcal is vezér volt.

Az alsó-zempléni-vidéki monda — (mint a költeményben is szó van róla) — úgy tartja, hogy a szerencsi Árpád-hegyen való táborozásból indult ki a versenyfutás a vidék megszerzéséért.

Ugyancsak hozzátartozik a mondához, hogy a boncok azt jóstolták Árpádnak, hogy "Ma ad az Isten szerencsét e tájon..." Így született meg a három falu neve: Mád, Tállya, Szerencs.

Tarcal község nevéből következtetve valóban a Tarcal vezér birtok-állományába tartozott, ahol valószínűleg maga a vezér is székelt. Lakóssága ma mintegy hatezer s még ma is tisztán őrzi az ugor fajiságot. A községnek hajdan pallós joga is volt.

A község a tokaji "Kopasz hegy" északnyugati oldalán fekszik Bodrogkeresztur, Szerencs és Tokaj között. Talaja lösz, amely az ősi földkunyhó-építést lehetővé tette s ez és a hegy lábáig terjedő Tisza mocsár kedvező települést nyújtott az őseink számára. Így feltehető, hogy már a kőkorszak kezdetén is lakott ott ember. Az első világháború után Bodrogkereszturon rézkorszakbeli sírokat fedtek fel. Véleményem szerint Tarcal még régebben lakott volt. Az ehhez szolgáló bizonyító anyagot egyszer véletlenül fedeztem fel. A község Szerencs-felőli oldalán a Rákóczi vadászkastély kertje mellett egy mély hegyi út vezet fel a hegyre, amely már egészen az anyaszikláig lekopott. Ott a partban, mintegy 6-7 m. mélyen a kert szintje alatt egy zsugorított esontvázat találtam. A zsugorított alakban való temetés skytha szokás volt, így feltehető, hogy azon a vidéken a skytha-szumír néppel rokon, vagy belőle kiszakadt pelazg nép lakhatott. Az esőzés, hóolvadás évezredek óta lemosta a lösztalajt a hegyoldalról s a sírföldöli földet mintegy hét méterig növelte.

Azért említettem pelazg népet, mert annak hazánkbeli létezéséről kutatóink is megemlékeznek: így Nagy

Géza jeles tudósunk is. Tarcaltól Tokajig végigkutattam a hegylejtőt és Tarcaltól mintegy három kilométer hosszan követni tudtam a település nyomát: számtalan fazéktörmelékkel találtam, köztük talpcsöves agyagedény darabokat is. Talpcsöves agyagedényeket Schliemann német kutató talált Troja I alapjában. Itt tehát a rokonság feltételezhető. Tarcal község is őrzött egy pár agyagedényt, amelyeket a sírokban találtak s épen megőriztek. Sajnos a hegyoldalon egy pár ezer év óta folyik a szőlőművelés és Isten tudja hányszor forgattak azóta. Így azlan alig lehet ép sirt találni. Lehetne ugyan — feltevésem szerint — találni a hegy láb legkülső szélén, de ott igen mélyre kellene ásni.

Tarcalon élt egy Tarcali nevű család évszázadok óta s ma már csaknem bizonyos, hogy a vezértől származott, csupán mikor a névvégi "i" és "y" divatossá vált, változtathatta meg a nevet i betűvel.

A szabadságharc után két férfi tagja volt a családnak. Az idősebbik Amerikába vándorolt a Habsburg üldözés elől. A fiatalabbik, Dávid, mint nyugalmazott al ezredes élt kis birtokán. Ezelőtt mintegy 50 esztendővel történt, hogy Tarcali Dávid nemzeti úr szőlőjében talajforgatás közben egy honfoglaláskori sírra bukkantak. A sírban emberi- és lócsontokat, ezüstmarkolatú (magyar) kardot és más diszítést találtak. A kiszállt magyar tudósok kétségtelenül megállapították, hogy vezéri temetkezési hely volt. Feltételezték, hogy Tarcal vezér sírja lehetett s ezért mérést eszközöltek a talált, és Tarcali Dávid koponyáján. A mérések egyeztek.

Amikor e történetet meghallottam, megfogadtam, hogy emléket állítok történelmünk e kiváló alakjának. Amikor tervemet elmondtam, kinevettek: honnan veszem hozzá a pénzt?!.. De akaratom erős volt és tervem sikerült. Először a tulajdonostól kaptam meg a 10-12 négyszögöl földet. Aztán elintéztem a felmérést, telckönyvezést és hozzáfogtam a pénzgyűjtéshez. Működve előadásokat szerveztem, ingyen fuvarokat gyűjtöttem. Kaptam követ egy szünetelő kőbányából. Az ifjúsági szervezetek tagjai ingyen munkát ajánlottak fel. A robbantást, kitermelést ingyen végezték a munkások. Így az egyetemi hallgatók és munkások együttes, lelkes munkája eredményeként, minden állami támogatás nélkül

felépült az 5 méter magasnyi 2.5 ször 2.5 cyklops emlékmű! Hála a lelkes ifjúságnak! Csak — sajnos — még egy bronz Turul hiányzik a tetejéről!...

Hogy pedig művem teljesebb legyen, megénekeltem történetünk e kevésbé ismert, nagy alakját, Tarcalt.

Művemet Geyza unokámnak, a kis bujdosónak ajánlom.

Niederbieber 1955 március 25.

Szőllősy Sándor

ELŐLJÁRÓ SZÓ

Sok sárt rátok dobnak
régi jó magyarok
és sok irigységgel
beszélnek rólatok
Istennek se tetsző
álkeresztény népek,
akik az Igével
csak ünnepnap élnek;
akik sose jutnak
az Ige magváig,
ahol ti jártatok
őseim, odáig;
akik sose jutnak
el az igazságig,
az életbölcesség
végső határáig,
amelyen ti dicső
őseim jártatok, —
múlhatnak felettük
akárhány századok...

Néktek szól itt im ez
igaz hősi ének;
néktek, de főképpen
egy ifjú legénynek,
ifjú honfoglaló
kabar-hún* vezérnek,
akit Árpád nevelt
elsők elsőjének
s aki jutalomként
Tokaj táját kapta,
ahol ma is él még
nemzetsége sarja.
Tetteit gyűjtöttem
tarka bokrétába,
hogy a múlandóság
agyon ne tépázza.
E tarka bokréta
maradjon emléknék,
mint egy kis része a
régii dicsőségnek...!

* "Magyarország észak-keleti kapuját a Tisza-könyöknél ietelepült vitéz kabar nép védelmezte." (László Gyula: A honfoglaló magyar nép élete c. mű.)

Tavaszcsofolta már Etelköz lankáit,
zöldre mázolta be annak fűvét, fáit
s tarkázta virággal, mint takács a kelmét,
— hogy aki reánéz, benne kedve teljék, —
mikor Álmos vezér fiához így szóla:
— Szedd össze sereged! Nyergeljétek s lóra...!
Kiebben az orosz nem fér a bőrében.
Eredj oda s köszöntsd őt illendőképpen!

Előbb karddal köszöntsd, azután majd szóval,
mert úgy illik bánni az olyan rablóval,
aki akkor fosztja ki a szomszéd házát,
ha nem sejtí otthon annak a gazdáját.
A mi szomszédaink bizony mind ilyenek.
Vigyázz fiam, nehogy fejedre nőjjenek!
A közelgő árnak addig emelj gátat,
míg épen áll szérűd, épen áll a házad!

Elindult hát Árpád apja parancsára.
Nem az volt már neki az első csatája,
tán már századik is, pedig még a napja
csak a delelön jár, Hány lesz esthajnalra...?!
Nagy híre keleten szívet gyújtott lángra.
Nyugatot nevére a félelem rázta.
Itt kobozra vették, dalban énekeltek.
Ott meg Istent kérték, vegye el erejét.

Egy kis csete-paté volt csak az egész harc.
Annál kiadósabb a kirótt hadisarc.
Mert Árpád nem ismert tréfát, ha hadban járt,
— igaz, nem húzta ki ok nélkül a kardját. —
Szurtos odujából kiverte a szlávot,
hogy az a máséra sokáig nem vágyott.
Legyen az intőjel, legyen "tilalomfa":
Szomszéd a szomszédra ne törjön orozva!

Dolgát így végezvén, tartott hazafelé,
közben nagy gondjain magát emésztgeté.
Habár most is ime szerencse hordozza,
mégis únos-untig rátér a gondokra:

— Mi lesz, hogyha népe sokáig ottmarad
a faltalan síkon? Elseprik vad hadak,
Karám kell a nyájnak, hodály, amely védi,
ahol dúvad, vihar nem úzi, nem tépi.

Az a karám pedig nem más, ... a Kárpátok!
— Ez a nagy gondolat fűtötte Árpádot. —
Hiszen örökünk is. Jogos, hogy ott éljünk.
Ott lesz biztonságban, — ha odajut, — népünk.
Csaba is meghagyta, — fonta gondolatát: —
Vegyük örökünkbe a kárpáti hazát,
Mire is várunk itt viharfogó gátak?
Aki itt maradtak, mind semmivé váltak.

Emésztjük itt egymást rokonok, testvérek,
egy anya gyermeki egymástól nem férnek:
Hol a legénykedés, hol bosszú a magva,
mely a testvéreket egymásnak ugrasztja.
Máskor piszkos zsoldért dülünk rokon tanyát,
irtjuk saját fajtánk, a föld legszebb fajtát...
Közben a harmadik — mintha "hájjal kennék", —
dörzsöli a kezét, hízlalja a kedvét.

* * *

Tán a Prúth folyóig érkeztek el éppen
hazafelémenet lassú ügetésben,
mikor a vigyázók két lovas érkezését
Árpád nagyvezérnek kürtszóval jelezték.
S alighogy elhangzott az engedély jele,
Árpád előtt állott egy vén harcos: Cseke;
s az előcsapatból egy ifjú levante,
aki a vén Csekét Árpádhoz vezette.

— Ismerlek vén Cseke! ... Csak a velejőre...!
Nem akármű hozott hadnépem elébe,
Lovad fáradt, elnyüft. Magad se vagy jobban.
Nehéz az ilyen út már a té korodban.
Unokákkal kéne már otthon játszani,
nem habzó paripán vágatva-vágtatnod.
Beszélj öreg... beszélj...! Nagy baj hozott látom...
— szolt Árpád Csekéhez. — Tűz dült a tanyákon.

— Jól mondád nagyuram: Tűz dült, meg fergeteg:
Halotti tort ült rajt' besnyő, bolgár sereg.
Meghalt, aki kardot foghatott kezébe...
(Am rabszif nem került senkinek kezére!)
Jó apád is köztük, Álmus fejedelem
és a nagyok közül legalább ezren...
Asszony s gyermekharcos vére hullt a gyepre.
Aratott Arimán* dűsan akkor este.

Álmus urunk nekem — mielőtt hadbaszállt, —
sürgető futárral küldte el parancsát:
— Szedj össze minél több asszonyt és gyereket,
meg akiket többé harcra nem vethetek!
Minél több állatot tereljtek össze
s menjetek sietve biztonságosb földre!
Menjetez északnak, aztán Kíev felé,
talán eljuthattok Árpád hada elé!

Igy jöttünk északnak a Prúth hajlataig.
Karavánunk itt van, majdnem idelátszik,
S elujságholhatom megnyugtatósodra,
velünk a nagyasszony s a kisfű, Soltka.
De rajtuk kívül még számos fehéreseléd
és jövönk reményi: — sok zsenge nemzedék.
Ám — hogy minden úgy van, — jöjj és magad nézd meg,
bár tudom, hogy hiszel az öreg Csekének!

* Armány, ördög.

Árpád — bár megszokta az ilyen tetteket, —
(népe fiai mind hasonló emberek,)
mégis különös nagy büszkeséget érzett,
hogy egy aggastyán így szolgálja a népet.
Leszállt a nyeregből, lesegíte Csekét,
megölelte szívből s megszorítá kezét.
Majd szekeret rendelt, puhát az öregnek
s indulást parancsolt a magyar seregnek.

Mit érezett Árpád, hogy népét meglátta
bajtól, fáradtságtól agyonra csigázva,
országútra verve, félelemtől hajtva,
mi dúlt a szívében, — nem mondta el arca.
Békességgel ragyog a tenger tüköre,
mikor a mélyében viharok özönc...
A nagy ember arca olyan csendes tenger:
Mi forr, dúl alatta, nem látja meg ember.

Lovas csapat elől: öregek, gyermekek,
utána sebtüben-málházott szekerek.
Kétoldalt a gyepen: ménes, gulya, csorda
a sietős úton egymást gyűrte, toltá.
Az ekhók aljában bénák, megsérültek
s apró emberbimbók feküdtek vagy ültek.
Az állatok is mind esontig soványodtak,
a sok hajszolástól már alig mozogtak.

— Anahyta* segíts! — tört fel bensejében. —
Ne hagyj már a romlást lakozni e népen!
Íme újra kihalt, ravatal az otthon...
Ez kísér bennünket századokon folyton:
Egyik baj el se múlt, ott éri a másik.
Próbáratevésünk meg sem áll tán százig. —
Köszönté övéit s a menekült tábornak,
aztán hadával a honi útnak vágott.

* * *

* Bábaboldogasszony, Istenasszony a turáni népeknél.

Etelközben — amíg e dolgok történtek, —
építéshez fogtak a megmaradt népek.
Mert az ember olyan, hogy egyre csak alkot:
Holnap kijavítja a ma-szakadt partot.
Holnapután — hogyha összedől a háza, —
fejszójét még nagyobb mű fájába vágja.
Tán a rombolást is azért gyakorolja,
hogy az alkotásban az eszét esiszolja.

Síratlak, temettek, romot egyengettek,
régí sátrak helyén újak nőttek, — szebbek.
Összeszedték a sok szerieszéledt népet.
Gyógyult a beteg és dolgoztak az épek.
Helyére tereltek ménest, gulyát, nyáját
s szebbé-, jobbátenni mindjárt hozzáláltak.
A kardforgató is ekeszarvat fogott,
vagy — ha jobban tetszett neki, — pásztorbotot.

Örök pihenésre tértek a halottak
egymásmellé, mint a földi rangban voltak.*
Csak Álmos tetemét nem temették meg el.
— Ahhoz a családja s nagyobb tisztesség kell. —
Szagos fűből készült balzsammal bekenték,
nehogy idő előtt a férgek kikezdzék.
Vájtak neki termésküből örökházat,
aztán hogy megjöjjön Árpád, arra vártak.

* * *

Amint megérkezett Etelközbe Árpád,
félretette mindenrendű országzászlását;
megszűnt fejedelem lenni néhány napra,
míg végtisztességét apja meg nem kapta.
Mert nemesak férfi volt, nemesak fejedelem,
eltölté őt is a fiúi érzelem.
Kítűzte a gyásznak, temetésnek napját
s azt a lármafákról** a néppel tudatlák.

* A rangszerinti sorrendet a temetőben is megtartották.

** Fogakkal ellátott magas kilátófa.

— Elmúlt a temetés, a tornak is vége,
nagyapád nincs többé, csupán szép emléke.
Itt van az ideje, hogy munkához lássak,
— mondá Árpád urunk Jelcehnek, fiának. —
Még ma elindulok nagy országjárásra,
mily sorsban van népem, saját szemem lássa.
Velem jöhetsz te is. Egyszer hasznát veszed
a tapasztaltaknak, — ha én már nem leszek. —

Árpád és a fia másnapig se vártak,
útban látták aznap a piros napszálltat.
Kíséretük nem volt, csak két jó szolgájuk.
Hisz' az egész nemzet vigyázott rájuk
s nem üldözte őket rossz lelkiismeret,
minek kellett volna csapatnyi kíséret?!
Az a két legény se kellett nekik másra,
csak, hogy legyen aki a lovat ellássa.

Minden nagyobb szállást megtekintett Árpád.
Senki se tudatta, hogy megy, mégis várták.
Érezte a nemzet, hogy a fejedlem
egy velük a jó és keserű kenyercen.
Kinek nem esik jól baja özönében,
ha van valakije segítségére készen?
Egy jó szó is elég sokszor a bánatnak,
hátmég'ha részvétet megtetözve adnak!

Előbb északra ment. Ott kevés bajt talált.
Aztán felkereste a nyugati tanyát.
Ott már volt pusztulás elégséges-elég,
sínylette a szállás a bolgárok kezét.
A kabar gyepűre haladt onnan délre;
azt a besnyő portya támadása érte.
Nemkülönben úgy volt a keleti részen:
Besnyő vágott eret a jürmati népen*.

* Kürt-Gyarmat népe.

Délen és keleten fű is alig maradt,
ahol elmentek a bolgár-besnyő hadak.
Bár már szépül a táj, díszíti az ember,
puszta arcára száz ékcsséget tesz fel:
sátrát, gyepűt épít, gyül ménesc, nyája,
a régi életnek ez még csak torzsája.
Nem hall Árpád még dalt, nem hall még kacagást,
feneketlen mélynek mérlik itt még a gyászt.

Csendes ügetésben halad a kis csapat.
Útirányt neki a csillag állása szab.
A lovasok száján ki nem buggyan egy szó,
— olyanok, akár a fenékig fagyott tó. —
Csak a sok kopjafa felelhetne rája,
mi van e némaság fenekére zárva;
— újszínű kopjafák, gyászai e tájnak, —
hogyha megkérdeznék s felelni tudnának...

Közepére ért a holdkaréj az égnek,
a virrasztótüzek is felére égtek,
a virrasztók szemét lopkodta az álom,
mikor megjelentek a déli szálláson.
Kabarok ültek a tűznél karikába'.
Testük a subába-, szemük tűzbevájva...
Egy öreg énekes halkán játszott kobzán.
Látni lehetett rajt', hogy a dala fogytán.

— Adjon kelmeteknek Ata-Ten jóestét!
— köszönt rájuk Árpád, még a tűzhöz sem ért. —
— Nektek is hasonlót s hékességes napot,
mert biz ránkférne már...! Morgott vissza Somod,
a kabarok öreg kobozpengetője,
ügyet se vetve a rájuk köszönőre. —
Úljetek tűzünkhöz. El kel a tűz máma...
Igen mérges szájjal harapdos Szélbátya...!

— Ég atya...! Hisz te a nagyvezér vagy, Árpád...!
Oh uram verd meg az öreg szolgád száját,
hogy oly kurtán-furcsán köszöntött az emént,
nem nyitá ki jobban könnytől-felhős szemét...!
Vagy... hát ne haragudj ez öreg emberre,
— tört ki a vén kobzos urára ismerve, —
közel már a messzi, mikor a szem egyre
ködös, mint a határ késő őszi este...!

— Nincs semmi baj öreg! — szolt Árpád nevetve, —
Az égnek sincs mindig derüléshez kedve. —
Azzal nyeregből szállt és a tűzhöz lépett,
üdvözlé a közben odagyülő népet.
A kabarok pedig helyet készítettek:
tuskókat, csergőket a tűz köré tettek,
hogy ki-ki kedvére letehesse testét.
S kumiszt vettek elő, hadd igyék a vendég.

Árpád a friss kumiszt jócskán megízlelte,
hogy a zsibbadtságot testéből kiverje.
Aztán a kérdések özönét ontotta
a tűzbeámuló subás kabarókra:
Hogy történt, mint történt a baj azon este,
mikor a rabló had földjüket ellepte...
De hogy a felelet akadozott, késett,
szólott az öregnek, kobzát pengetné meg...

— Szél süvöltött, vihar táncolt,
rázta, tépte a karámot.
Éj se volt még, mégis setét,
— kezdte Somod az énekét. —
Hideg se volt, mégis fáztak,
akik kint a gyepen jártak.
Még a vad is sunyin, félve
behúzódott a fészkébe...

Látófa a látófának*,
tűzláng adta a tűzlángnak
hegyhátáról hegyhátára:
Ellenség tör a hazára.
Délről jönnek bolgár hadak.
Keletről a besnyő hadak...
Annyin vannak, mint a polyva!
Fele volna is, sok volna...

Almus urunk a hírt kapva,
rendelkezett s szállott hadba:
— Nincs idő a készülésre,
ki-ki az övéit védje!
Aki közel, velem tartson,
velem győzzön, avagy haljon!
Gyermek s asszony útra menjen,
Kiev felé egyenesen...! —

Nemzetséglők, vén hadfiak,
egykor híres magyariak,
Kürt — és Jenő — törzs vénei
— és a többit se véve ki, —
ki Álmussal indult hadba,
ki tűzhelyét oltalmazta.
Hogy a rozsdá be ne fogja,
előkerült a kard s kopja...

Az öreg kar nem remegett.
Férfik lettek a gyerekek.
Nyilat fogtak az asszonyok
s harcoltak, mint nőtény sasok,
ha fészükre rabló támad; —
úgy védték a hazát s házat
mikor rájuk tört az ellen.
Egy harcolt tíz, meg száz ellen.

* Lármafa.

Szegény nagyjó Álmus urunk!
(érte mennyit is búsulunk,
amióta odaveszett,
rágondolván, könnyünk pereg).
Ő elindult a Prúth-tájra,
a keleti gyepúsávra,
elébe az ellenségnek,
az ár ellen gátnak, révnek.

De száz főre ezer esett.
Álmus hada odaveszett.
Az öreg Nyék, Csakány, Soltony,
Etéd, Turány, Gyüre, Bodony
s még ki tudja, mennyi ment el
öreg Álmus fejdelemmel...!
S mennyi asszony, mennyi gyermek,
akik ott mind halált leltek!

— Hagyd máskorra öreg, regőd folytatását!
Elég volt ez mára, — szolt Somodnak Árpád. —
Az is elég volna szívemnek tehernek,
amit útam alatt reájanyergeltek
a lankákból, síkból áradó panaszok,
vidám tábor helyén kialudt paraszok.
Vagy daloljál szebbet! Van olyan még neked.
Tán a déli gyepűn találsz, ha keresed...

— Nem fog jobbat uram kobzom.
Mind úgy esett, ahogy mondom.
Regélnék én vígat neked,
de még friss a seb, nem lehet.
Önáltatás gonosz méreg.
S az lesz, ha másként regélek,
— felelt rá az öreg Somod
s tovább pengette a kobzot:

— Este se volt, mégis setét,
felleg fedte a nap szemét.
Hideg se volt, mégis fáztak,
összebujtak gulyák, nyájak.
Nem is félték, mégis félték
az emberek s asszonynépek.
A csikasz is borzongodva
azt kereste, hol az odva.

Jött Siméon, a bolgár kán
— Krisztusával pogány száján. —
Vele jött nagy sáska hada
s a bosszúból egy garmáda.
Jaj most neked kabar nemzet,
ha száz vagy is el kell veszned!
Siméonnál rováson vagy
s a rovás oly régi, oly nagy...!

Vén Dizabul, a kabar kán
nem futott el, a hirt kapván.
— Tarcál! Vágtass! Gyűjts sereget!
Nyék földre küldj üzenetet...!
Hullára les kányasereg,
adjunk hát neki eleget!
— parancsolta a fiának. —
Én az első gyepűn várlak.

Este se volt, mégis setét.
Behunyta a nap a szemét,
ne lássa a véres tájat,
a testvérek mint csatáznak.
Halottból a gyepűhatár
s a bosszú csak egyre kaszál;
nem nézi a küzdő nemit:
asszony, férfi mind elcsik.

A gyepű már szertehányva,
Halott a kabarok kánja.
A harcos is már csak annyi:
a bolgárnak egy rohamnyi.
Mégis harcol, mégis állja,
akármi jó, azt se bánja;
mégis harcol, mégis állja,
vezeti hős daliája...

Vezeti hős daliája,
a kabarok ifjú kánja:
Tarcal vezér, királyi vér...
— Rokonsága Csabáig ér. —
Minél jobban közreveszik,
annál jobban fűtik kedvit.
Ki rátámad, mind megbánja,
agyonsújtja kard villáma.

Am akit a kard nem talál,
egy nyilvesszón ott a halál...
Szíve fölött éri éppen,
élet ere közclében,
ahol egy hajszál a határ:
Ha elszakad, jön a halál...
Lovára dől, majd a rétre,
holtak közé, holtak vélve...

A sámánok hazahozták,
Nagy sebét megtisztították.
Gyógyfűvezik, kenegetik,
bűvös ima alá veszik.
— Tán megéled, — mondogatják, —
ha megéri újhold napját, —
Érje is meg szegény árva,
kabar népe mind kívánja...!

— Nem lesz soká árva, — szólott Árpád erre, —
amint lábbaállhat, házamban lesz helye.
Apja helyett apja leszek e legénynek.
Ahol hatan vannak, heten is elférnek...
Ha rokon nem lenne, akkor is úgy tennék:
házamba venném e vitéz ifjú legényt.
Élete gyepelőjét magam veszem kézbe.
Kabar nemzetsége ne aggódjék érte!

★ ★

Sápadtan ébredt fel másnap reggel Árpád.
Gondjai, bajai meglopták az álmát.
A regős éneke s amit útján látott,
ellopott arcáról minden pirosságot.
— Látod, — szólt fiához, — mivé lett új hazánk?
Elvesztettünk mindent, még fészket se rakánk.
És így van ez immár sokezer év óta,
az öreg krónikák bőven írják róla...

A rokonságot mi mind karddal ápoltuk.
Egymás vetéseit gyakran legázoltuk.
Okosabb lett volna egymásért véreznünk,
de — ki tehet róla, — ilyenek születtünk.
Az egyik testvérnek mindőtig az kellett,
ami a másiknak s abból mindig baj lett.
Most is azért került a kézbe a szablya,
mert a testvér a mi jószágunk akarta.

Dehát a romokon késő keseregni,
mindíg jobb a bajnak megeredtetét venni.
"Emese álmát én már bő nem válthatom.
Ezt a nagy küldetést a fiamra hagyom.
Nincs már messze tőlünk Atilla öröke,
ha újra tavasz lesz, vegye ő örökbe!"
Ezt az üzenetet hagyta vissza Álmos,
amikor érte jött a szent égi láltos.

Ez az intelem im nagyapád parancsa,
kell, hogy hamarosan legyen fogantatja.
De nemcsak az övé, nekem is nagy vágyam,
hogy népemet egyszer örökében lássam.
S nemcsak én álmodom, hogy egyszer ott legyek:
századok óta ez fűti a nemzetet;
emlékezet óta él a meséinkben,
hogy a teremtéskor ott gyúrt minket Isten.

Szereltess, nyergeltess! Elindulunk nyomban.
Tennivaló van itt, de otthon is sok van.
A nemzetségfőket Szerre hívom egybe,
hogy a készülődést mindenki megkezdje.
Tavasszal — ha Ős-Ten szintén úgy akarja, —
a tiszai róna mosolyg a magyarra.
Tarcalnak még egyszer küldd el üzenetem,
amint lábraállhat, Jászvásáron* legyen.

★ ★

Nem várt Árpád semmit, hogy hazaért rögtön
Széket hívott egybe a magyar földön.
Megjelenek rendre: táltosok, hadnagyok,
a nemzetségfőkből egy el nem maradt.
Úgyám! mert mindenki a prúthi hazában
jól tudta, hogy mi fő Árpád fazekában.
Nem kellett, hogy tervét mind elősorolja,
némelyek már menni is akartak volna...

Némelyek azonnal indultak is volna
új lészekrakásra a magyar honba:
szilaj pásztorságra, nemes vad üzésre,
vagy békés életre, vagy hadviselésre.
Am bölcs Árpád vezér akként rendelkezett,
a másik tavaszig még csak pihenjenek.
A tervben minden szeg legyen addig helyén,
nehogy a hiány bajt hozzon, útrakelvén...

★ ★

* Jassy.

Néhány hét múlva, hogy a Szeret megtartották,
az jfiú Tarcal is felnyergelte lovát;
felnyergelte lovát s egy tavaszi napon
kikötött a téres vezéri udvaron.
Sápadt volt még nagyon s a sebé is nyomta,
de otthonmaradni már nem tudott volna.
Hogyne mikor annyi országos ügy esett
s azok egyikén is ő ott nem lehetett...!

— Lyán színed van Tarcal! De csakhogy már így vagy!
Azt hiszem a halál mostmár békében hagy,
— fogadta őt Árpád nevetve, tréfálva,
(örömet, jóságát úgy rakta róája). —
Mint a jó apádét, úgy tekintsd e házat.
Ez lesz egyelőre erősséged, várad.
Testvérré is találsz, anyára is benne.
Szólj, ha netán másra is szükséged lenne!

Apád örökében megerősítelek,
Gondjaidra bízom a kabar nemzetet.
Jóformán gyermek vagy, de már érett ésszel.
Ős-Tenünk megáldott sok szép s jó erénnyel.
Szaporítsd is őket! Jó példa van elég.
Aztán a szép erényt mutatni rest ne légy!
Népednek atyja légy, szívvel igazgassad,
de ésszel, ahol az látszik hasznosabbnak. —

E rövid tanácsot adta neki Árpád,
mikor megosztotta vele lakósátrát.
— Most pedig menj rögtön az asszonyos házba!
Hogy üdvözölhessen házam népe, várja. —
boesátá útjára e szavakkal Tarcalt,
aki e jóságra épp' felelni akart,
szavakat keresett, hogy megköszönhesse,
de megelőzte két kigördült könnyocseppje...

★ ★

Újra zöldült a gyepek, barkázott a nyárfa,
fészket tatarozott, pázrott a madárka,
mocsos hólevéből kimosdott a patak,
kibújtak a napra a férgek, bogarak,
nagyot nyújtózkodott az ember, az állat,
eldobta terhét a téli zsibbaéjszának.
A tavasz ez íme, a teremtés szaka!
Indulhat a legszebb útra Árpád hada.

Készen is áll minden, ahogy elrendelték
még a múlt tavaszon a tisztessék, kendék.
A gyász is szűnőben. Mert az ember feled.
Örökkéig gyászban élni nem is lehet.
Öröme születtünk és magunkra vessünk,
hogy kevés mosolyt és sok bűt szül életünk.
Készen áll hát minden, szedhetik a sátrat,
napja is kitérve már az indulásnak...

★ ★

Árpád a seregét három részre szedte:
Egy kiscsapatot bízott fiára, Jelechre,
akinek meghagyta, Gyimesen át menjen
s a hún-székely néppel kapcsolatot vegyen.
Még kisebb csapatot kapott Tarcal vezér,
— de ő alatta az mégannyival felér! —
A fő sereg élén Árpád maga haladt.
Utána a nép az ő védelme alatt.

A jó katonának lecke nem szükséges,
kardja éjjel-nappal becsülettel-ékes.
Árpád urunk mégis kiadta parancsát,
(magárevéon a felelősség nagyját):
Az ész és a kardot együtt használjátok,
de ha gátol az ész, dolgozzék szabályátok!
A meghódolt népet hagyjátok békében!
Aki harcot akar, kegyelme ne legyen!

★ ★

Megindult a sereg ünnepi köntösben,
ünnepi lélekkel csordultig töltötten,
amely díszletű rajta, ragyogott és fénylett,
mint az ég arcán a csillagékségek;
mint a réten a sok tarkaszínű virág,
ahonnan a szépség szinte-szinte kiált...
Megindult a sereg ünnepi köntösben,
ünnepi lélekkel csordultig töltötten...

Etelköztől nem nagy az út Vereckéig.
Nem is tartott nekik, csak egy rövid hétig.
Hajtotta is őket hős Csaba óhaja,
amit utódira szent óhajként hagyta:
— "Amint megszületik népeink egysége,
vissza kell térnetek Atilla földjére,
hozzátapaadni, mint a földhöz a perje
s maradni, ha mindjárt tűzeső is verne..."

Vereckeszorosnál meg se állott a had.
Sok időt hasztalan mit pazaroljanak!
Oldalukat egyre sarkantyúzta a vágy,
minél előbb látni a kárpáti hazát.
Csak Munkács váránál álltak meg egy szuszra,
amíg Árpád lova magát jól kifujta;
amíg Munkács várának alapját lerakták
s Ős-Tennek hálájuk jelét bemutatták.

Aztán — hogy ami jár megadták Ős-Tennek
s Munkács táján mindent újra jussbavettek, —
indulót fűjatott a bölcs Árpád vezér.
Mozdultak a hadak s a sok ökörszekér.
A felnőttek s ifjak paripára ültek.
Az aprók s öregek szekérré kerültek.
Mentek az Alföldnek, mentek Szerencs-tájra.
Vezetik őket a vén Tisza folyása.

Árpád vezér előtt Tarcal vitéz haladt.
Ifjú harcosokkal védte a főhadat.
Fűrészés volt az ő legfőbb feladata,
nehogy rájuk hulljon az ellenség hada.
Szeme volt e csapat az egész seregnek.
S tagjai tisztüknek eloget is tettek,
mert ahol "hujrái-hajrái" hangzottak,
hódolt az ellenség vagy elfutott onnat.

De ám mi volt mindez Tarcal bő vérének?
Annyi se, mint a jó korcsmázó legénynek
szótkímélő bottal a korcsma közepén
verekedni, amíg ő marad a legény!
Kevés volt az bizony, kellett még valami,
vére buzogását lecsillapítani;
— mint a pezsgő borra kell a bő akona,
nehogy az ereje az edényt szétdobja. —

Node az is eljött, nemsokáig késett,
csak az útról kellett letérni avégett:
Jelentő lovasok, akik előljártak
s kifűrészették egész tájékát Ungvárnak,
hírülvitték neki, hol jártak, mit láttak:
— Itt nincsenek, — mondták, — jurtok, szellős sátrak.
Földbevéjt lyukakban laknak, mint a férgek.
És láttunk nem messze egy nagy erősséget.

Gerendákból, földből van a fala rakva.
Szarmaták lakják és Laborc a nép atyja.
A szarmaták pedig — úgy mondja az ének, —
szláv anyába oltott szittyafajú népek.
Innen, ahol e víz bódorog*, tekereg
ha északnak tartasz, egy nap elérheted.
A vár mint egy kucsma ül egy zöld domb hátán,
sűrű erdők mellett, a síkság határán. —

* Bódorog.

— Jó hírt hoztál pajtás! — ujjongott fel Tarcal, —
Mi a ménköt érnénk így, elzsibbadt karral!
Mert ha soká nem lesz alkalom csatára,
karunkbaesik a zsibbadás rozsdája.
Holnap megnézzük, hogy milyen az a fészek,
mennyit érnek benne az atyafi népek.
Ma pihen a csapat, — adta ki parancsát, —
de rendben legyenek a nyilak, a szablyák!

★ ★

Másnap nótaszóra ébredt a piros nap.
Ebresztőt a Tarcal vitézi daloltak:
Itattak, fürödtek, paskolták a habot,
kedvük szárnyalása a felhőkig csapott.
Bőrüket bizgatta a reggeli hideg,
mint kedvüket a várt, a jövő haditelt.
Segített a rigó is a bomló kedvnek:
Mai nótájánál sose fújt még szebbet.

Tarcal egyideig kedvvel nézte őket,
de a fürdés vágya rajta is erőt vett;
ledobta ruháját és uccu közéjük!
játszott, hancúrozott a friss vízben velük.
S mikor bőrük a víz rózsásra festette
s kedvüket a hideg egy kicsit megnyeste,
Tarcal sorakozót, indulót fújatott,
nótás csapatával a nyeregbekapott...

★ ★

Lassú ügetésben poroszkált a csapat.
Csak nagyritkán kapták szárba a lovakat.
Kimélték őket, mert nagy út volt még hátra;
Messze volt még tőlük a Duna folyása...
Meg aztán a lovat pajtásként szerették
annyira, hogy szinte emberszámba vették.
Napkeltétől úgyis lealkonyodtáig
tíz jó mérföld után elérték Ungvárig.

Eljött a tett napja. Felkészült a csapat:
Támadásra állt fel a vár fala alatt,
Tarcal s a tisztések előbb tervet szőttek:
Megnézték tájékát a cölöperődnek.
Mert megtarták rendre az Árpád parancsát:
"Ha az ész nem segít, csak akkor ránts szablyát!"
Aztán meg nekik is kedves volt az ember.
Mert hiába! Nem nő az úgy, mint a kender...

A sánctetlőn harcra gyűltek a szarmaták,
amint észrevették a Tarcal csapatát.
Vártak már rá, mert a híre megelőzte.
Csakhogy nem vártak ám annyi s olyan hősré!
Hej ha tudták volna, hogy mi vár rájuk,
mivé lesz estőre erődnek vélt váruk,
elkotródtak volna tájékáról messze
vagy meghódolnának mostan kegyelemre!

De még inkább maguk ellen fűtik őket,
gúny nyilával lövik az alatt levőket:
— Mit akarsz itt csesém? Jobb lesz, ha odébb állsz!
Ha gyerek nem lennél, azt hinném, hogy tréfálsz.
Mert elgondolni csak gyerekésszel lehet,
hogy lovad váramban jászolhoz kötheted! —
Kiáltott le Laborc sánc vára faláról
Tarcalhoz, kit főnek vélt szürke lováról.

— Majd megtudod Laborc, gyermek-e a gyermek,
mikor sora léssen a hadi fegyvernek!
Azért mielőtt még odáig jutandunk,
van hozzád egy-két jó barátságos szavunk:
Te Baján népének szolgálta valaha,
de a szolgálat most íme megszakada.
S magad szakítád meg, pedig törvény nálunk,
hogy szolgából urat mi magunk csinálunk.

Azért mielőtt még a kardunk beszélne,
legyen eszed, lépjél velünk egyezsége!
Add meg magad s tiszteld Árpádot uradnak,
akire e földek örökül szállandnak!
Kegyelmet kapsz tőlünk s néped is egyaránt.
Védünk benneteket bárki ellen, ha bánt.
Ám ha harcot akarsz, kétszer se mondatjuk,
— válaszolta Tarcal, — végéig folytatjuk. —

A szakállas Laborc kacagott a sáncon
és a válaszadást kezdte nyilazáson.
— Hát ha nem kellett a barátságos szándék,
van számodra nekünk másféle ajándék:
Neked egy jó kötél s egy magas fa ága,
— kiáltotta Tarcal, — népednek, kard, pányva...!
Vakondtúrásodon lovaink átszállnak
s zabbal várják őket holnap bent a jászlak. —

Vesszót tett a nyila acélos hurjára
s belelőtte Laborc első szomszédjába.
Aztán a többi is követte példáját:
Apasztgatta a sánc falán levők számát.
Majd a kapu előtt, a nyíl védelmében
máglyatüzet raktak a palánk tövében
s mikor annak töve, szála jól elégett,
nekilódították a faltörőgépet.

Amely szokérajza kötött gerenda volt
s amelyet a kabar harcos lódítgatott...
Mikor a nagykapu bedőlt törve, égve,
bénymult utána Tarcal harcos népe.
S ott, ahol már csak a kardvasnak volt szava,
hamarosan elvált, kinek volt igaza;
Tarcalnak-e vagy a nagyszájú Laborenak, —
mikor a sánctvédők egyig meghódoltak.

Esti állomását el se érte a nap,
jászlon várta Tarcal lovait az abrak.
Tarcal többi szava se hangzott a szélnek:
Szereszét hányatta a szarmata-fészket.
Csak a Laborenak tett ígéret változott,
abban Tarcal vitéz méltó döntést hozott.
Mert hős ellenfelét becsülte a magyar,
mondjon bár a világ róla, amit akar...

— Állj elő vén Laborc, hadd beszéljek veled!
Íme kezemben van megígért köteled,
— kiáltotta oda a szarmát Laborenak,
akit társaival színe elé hoztak, —
Nyakadra köttetném, hogy szavamat tartsam,
de — hogy ily csúnya tett ne száradjon rajtam, —
megváltoztatom a szavamat akképpen:
Leheld ki a lelked vitézi kardólen...!

Így helyénvaló lesz: Egy öreg, egy "gyerek!"
Lássuk, ki fekszi meg közülünk a gyepet!
Állj a síkra Laborc! Markold meg a kardot,
ha magad oly híres, nagylegénynek tartod...! —
Azzal máris a harc melegében voltak...
Kardjaik pengéi szikrákat csiholtak.
Két menetig tartott a vitézi torna...
Nem kelt fel több nap a vén szarmát Laborcra.

* *

Eközben Árpád is otthagya Munkácsot.
(Egy nemzetségére bizván e földsávot.)
És vezette népét a dunai tájra,
Hogy beteljesdjék az Emese álma.
Útjában jóformán ellenség se akadt;
aki volt, elesett Tarcal kardja alatt
vagy ha el nem esett, meghódolt rendjére,
mintsem hogy a halál véres keze érje.

Egyszer csak vége lett a hegyes vidéknek.
Miskolc, Szerencs táján a síkra leértek.
Akkor még csak kicsi faluk voltak ezek
s elnyelték őket az erdőrengetegek.
Mekkorák lehettek s volt-e akkor nevük
és hogy írták őket, azt most ne keressük.
Elég, hogy Miskolcnak és Szerencsnek hívják
s keresztlevelüket magyar karddal írták.

Szerencs fölött van egy nagyobb emelkedés,
— dombnak már igen nagy, hegynek meg még kevés, —
ott üttetett táborn Árpád fejedelem,
azon a nagy dombon, vagy mondjuk: kishegyen.
"Árpádhegy" a neve azóta e hegynek,
emlékére a hős, nagy fejedelemnek.
Ott pihent a tábor, míg egy holdnap tartott,
míg új tette fenték meg a vitéz kardot.

Sátort vertek Árpád vezérnek rangosat.
Csak a legnagyobbak kaptak hajdan olyat.
Odagyülekeztek a vének s vezérek,
szerződésükre új fogadást tevének.
Adott szavuk volt a pecsétnek viasza.
Nincs olyan forró nap, amely megolvassza.
Közben — hogy az eskü szent kötéssé váljék, —
fehér lovat vágtak a Szerhez Árpádék...

* *

Harmadfű esikónak* kifolyt habzó vére
az áldozati kő parázsló tüzére.
Körülte felálltak a törzsi vezérek
s várták a jövőről jóslandó beszédet,
ami nem is késett, csak míg egy perc fogan,
szólt Árpád a boncnak, jósoljon okosan:
— Jósolj a belekből, csontokból sorjába'...
Jósolj a füstből is a jelre vigyázva...! —

* Hároméves.

Minden jelt megvizsgált az öreg bonc, Kadis
és kezdé jóslatát — "Jó napunk lesz ma is.
A belekből, csontból s a füstből azt látom,
hogy ma ád az Ős-Ten szerencsét e tájon." —
És ahogy jósolta, úgy is lett estére:
Vidám arcok néztek a naplementére:
Övök lett a vidék minden völgye, hegye,
"Mád, Szerencs és Tállya" aznap megszülete.

Mi történt azalatt a szilaj legénnyel,
elmondom, mert még nem végeztem mesémmel:
Míg a főhad pihent, száguldta a tájat,
kereste, hogy ellent, veszélyt hol találhat.
Szürke lova szállott, patkója szikrázott;
egynek vett, ha talált, hegyet, völgyet árkot.
És ha veszélyt talált, nőtt ereje, kedve:
Egy iramra való bajjal el se kezdte!

Most is előre járt messze, a Tiszánál.
Ellenségre bukkant a tiszai gátnál.
Néhányszáz talpas volt, lovon ült a főjük.
Őrizték a Tiszát, el ne lopják tőlük.
Ellenálljanak-e, azon tanakodtak
a feljüktartó lovas magyaroknak.
S a vitának tán még ma se lenne vége,
ha ketté nem vágja Tarcal kardja éle.

Azután hogy itt így üdvözlé a Tiszát,
visszafelé vette ismét az útirányt;
visszafordította lovát a Kopasznak*,
gondolta, hogy: oda szépen felkaptatnak,
a hegy tetejéről megnézi a tájat
s egy jó szállásföldet keres ott magának;
széjjelnézhet onnan északra, nyugatra,
mi van a nagy síkon, azt is megláthatja.

* Tokaji hegy.

Öröme az alvó erdőt is felverte,
(csoda, hogy elbirla nagy kedvét a nyerge!)
hogy útján eddig ily szerencse kísérte.
Hátmég ha rágondolt e csodás vidékre,
meg arra a gyöngynél is gyönyörűbb lányra,
akit asszonynak szánt a nemzetségházba!
akkor fogta csak el igazán az öröm,
hogy szinte túl is volt már a földi körön...

Igy ért a hegy alá harcos csapatával:
(beszélgetve némán, egyre önmagával).
A Kopasz-hegy alatt letáboroztatott,
magamellé vett egy pár ifjú hadnagyot
s fellovagolt lassan a hegy karimára,
hogy óhajtott jussát fenéig meglássa.
(Jussának vélte már, bizonyosra véve,
hogy megjutalmazza fejedelme véle.)

Ha e vidéket lent oly szépnek találta,
fent meg egyenesen tündérkertnek látta:
— Tarcal vitéz többé ne legyen a nevem,
ha e darab földet én meg nem szerezem!
Ide telepítem maradék népemet,
harmadára apaadt hős nemzetségemet, —
mondá és elindult lefelé a hegynek,
hogy jelentést vigyen a fejedelemnek.

* * *

E tájat az Isten jó kedvében gyurta,
a szépet rárakni nem sajnálta ujjá.
S míg az ember úgy élt, mint a táj gyermeke,
egész volt e szépség, mint az Isten ege.
Amikor még járta Tarcal lova lába,
nem baltázta meg az ember kapzsisága.
Csoda-e hát, hogyha a birtoklás vágya,
úgy cröt vett rajta, amikor meglátta...?

Abban az időben kevés ember lakta.
Atfutott rajta egy kis folyó, a Takta
a szerencsi hegytől egész a Tiszáig;
bő vízzel látva el környéke tócsáit.
Tocsogók, kistavak, nádak rengetege
egészen a Kopasz lábáig terjede.
A nádak közein csillogtak a tavak,
szórta rájuk a nap az aranysugarat.

A partos helyeken akkora tiszafák,
sátrukkal befednék egy-egy templom falát,
Falutbeborító ösmocsári tölgyek.
Ezrei a fűznek s különféle zöldnek.
Hasigérő széna a tocsogók közén.
Tavirózsavirág a zsombékok közén.
A vizen halászó gém, gólya, vadkacsa.
Ezrek-ezerével a vízi madara...

* *

Visszaérvén Tarcal s a többi leventék,
Árpád vezér előtt eképp' jelentkezők:
— Tisztelet adassék neked bölcs vezérem!
Fürkésző útamról íme visszatértem.
Szerencsével jártam hírszerző útamon.
Meg is néztem mindent izéig, — mondhatom.
Ama hegytetőről — s mutat a Kopaszra, —
ellátni északra, délre és nyugatra.

Bölcsnek kéne lennem, hogy mindent elmondjak,
bölcsnek, avagy lennem egy tudós táltosnak.
De nem vagyok én bölcs és nem vagyok táltos,
aszerint mérjétek hát a szómat mármost. —
S mint iskolás gyermek nagy, erős bátyjára
olyanféleképpen nézett fel Árpádra,
aki mosolyogva állott ott előtte
s mosolyát biztató szavakkal tetőzte:

— No csak próbáld fiam sorra elmondani,
majd mi is segítünk a szót kibontani!
Ha nem is vagy táltos, se bölcs öregember,
nem kell, hogy észtkérni a szomszédba menj el. —
bátoritá Árpád és letelepede
a sátra előtt egy tigris kerevetre.
Körülte a vének s a vezérlő rendek
intésére sorban hasonlóan tettek...

— Hát ahogy felértünk, — kezdé a beszédet
Tarcal, — aki most egy kis szorongást érzett, —
a Kopasz tetején kilátót* találtam.
A hegyibe mentem, ahogy lóról szálltam.
S tán le is szédülök ama szépség láttán,
amely ott mosolyog minden kis rög hátán,
hogyha jó legényem fel nem kiált hozzám,
"Uram le ne szédülj, jobban fogódkodj ám!"

Igy kezdé s folytatá egyre nagyobb tüzzel.
Az öregek közbe-közbeszóltak "hüm"-mel.
— Láték én ott balra kicsi s nagy hegyeket,
kalásztól, virágtól tarkálló völgyeket,
két nagy víz hogy folyik egymással cicázva,
ész nélkül vágatva a nagy rónaságra.
Kivált a kisebbik olyan vígan szalad,
mint aki fél, hogy a versenyen lemarad.

A másik nem messzi fut tőle. Haragos,
mint veszett eb szája, vize olyan habos.
A hegy alatt — melynek fővegét ellopták,
vagy hogy jobban lásson, tarkójára tolták, —
úgy olvad egymásba e folyóknak habja,
mint a szerelmesek esőkéhes ajakja.
És a folyó arca onnan már kitisztul,
a rónaság felé megnyugodva indul.

* Lármafa.

A nagyobbik víztől távolabb nyugatra,
de délfelé is és fel egész északra
száz, meg száz, tán ezer domb is terpeszkedik.
S mindnek erdők, zöldek fedik a tetejét.
S a tarka réteken nádbavesző tavak,
S a tarka réteken nádbavesző tavak,
mint nagy ezüst tükrök, mind úgy csillámlanak.
Kézzele lehet fogni, annyi a hal bennük.
A hálókat többé tán elő se vesszük...

Magas zsombékokon gémek és kócsagok,
hogy — mikor felszállnak, — elfedik a napot...
A hegy lába alatt fehér nyirfaerdők,
szent bereknek valók, a szívet megejtők.
Sok helyen a hegyen szőlőskertek vannak,
áldomásiváshoz édes kumiszt adnak,
amint adtak hajdan a nagy Baján kánnak,
most javára válnak majd a mi kupánknak. —

Itt megállt az ifjú kicsit gondolkozni,
hogy tudná a többit is rendben kihozni...
Árpád meg biztatta: — Mondjad fiam tovább!
Várjuk a jelentést, mint valami csodát...
S a vének hallgatják, ki ülve, ki fekve,
ahogy Tarcal beszél a szót rendbeszedve.
A fejével bölint néha egyik-másik.
Tetszik ez a beszéd, ebből az is látszik...

— A zöld tavak fölött liliomok úsznak.
Vélni lehet őket eleven hattyúknak.
A délibáb rajtuk furcsán libeg, játszik.
A hegy tetejéről tündérvárnak látszik.
S a tavakban urmék*, boszorkányos szépek
paskolják a vizet. Mindent megigéznek...
Hajuk sarkigérő s a szemeik kékek.
Az eget látnátok, ha belenéznétek.

* Sellők, vizitündérek.

Bőriük cseppentett tej, derekuk ringó nád.
Jó kedvük felveti a nádas tájékát.
Ha a vízben unják, kimennek a gyepre.
Táncot lejt, akinek épp' táncra van kedve.
Némelyek egymással fogósdit játszanak.
Mások meg a füre kifeküsznek hanyatt
s aranszál hajukat mellükre takarva
a nap sugarával süttetik szárazra. —

— Hüm — szól közbe Tarján, vén vitéz csipkedve, —
büszke lehetsz öcsém vajakos szemedre!
Jó szemed van, ha a hegyről észrevetted,
milyen hajuk van e fehércselédeknek,
meg hogy a szemüket milyenre festette
Bábaboldogasszony bűbájos ecsetje...!
Nóde ha felé is igaz, amit mondtál,
akkor is sok öröm, amit szünkbe loptál... —

— Megkövetem szépen a vezért s tanácsot
azzal egy szál kardra most nyomban kiállok,
aki meri szavam itt kétségbevonni! —
tört ki az ifjúból s készült kardot vonni.
Készült kardot vonni s ki is állott volna
az öreg Tarjánnal vívni a porondra,
ha az tréfának nem veszi az egészet
és ha Árpád bölcsen nem vet neki véget.

De közbeszólt Árpád: — Hagyjad édös bátyám
haladni az ifjút a kerék vágásán!
Hallottál már te is effélet elciget:
Attila országa csak olyan lehetett...
Te meg öcsém folytasd, ki ne hagyjál semmit
— s kujakját* peckeli, — ki ne hagyjál ennyit!
Minden, amit mondtál szívüinkszerint való:
Amire vágya van az embernek, a' jó. —

* Hüvelykujj a székeleyeknél.

Csillapodik Tarcal, de még vág a szeme,
mint láncolt bikának, nehezen hül heve —
s folytatja imígyen: — Hol is hagytam félbe?

— S ahogy beszélni kezd, alábbhagy a mérge. —
A tavakról szóltam, de még nem is végig.
beszélni lehetne azokról egy hétig!
Tölgy, jegenye, ficfa borul a sok tóra,
a két nagy folyamra s a kölyök folyóra...

Ősmoesárból hajtott ezerkarú tölgyek
vihardöngetéstől védik azt a földet.
Hun, avar őseink szinte mind ott látom
búsulni, vigadni vagy toron, vagy nászon.
Látom az őskövön* lobogni a máglyát.
Áldozati lóba a kardot mint mártják.
Látom, mint játszanak az ifjak a gyepen,
mint lovalja őket az örök szerelem...

Ahol a nagy folyó a kicsit elnyeli,
(így mondja ezt Tarcal, nevüket nem leli),
tölgyfák, meg juharfák hajlanak egymásra.
Közüket az ember még keveset járta.
Mondom, a két víz közt az erdő rengeteg
s a sziget végibe csak gyalogút vezet:
Ottan erősséget véltem felfedezni
s nyilazókat láttam benne seregezni. —

E szóknál az ifjú újra megpihene,
nehogy a javából valamit felodna.
De megszólal nyomban a főfáltos, Kadis:
Avar földvár lesz az ecsémuram, a' biz...!
Valamikor még az avar népek rakták.
Bizonyos, hogy azok unokái lakják,
Testvér nép az velünk, közeli atyafi...
Holnap már az Árpád lobogót dugja ki...!

* Áldozati kő, eskükő.

— Ha meg ki nem dugná, majd segítünk neki.
Tudom Isten, hogy azt meg is emlegeti! —
vágott közbe Tarcal, majd így fejezé be:
Mindent elmondtam már nagyúr, Ügek vére.
Es most hűségemért azt az egyet kérem,
ama szép vidéket ajándékozd nekem!
Ne nézd nálam, hogy még olyan ifjú vagyok:
Míg fiatal a sas, röptei is nagyok.

— "Hátrább ecsém, hátrább még az agarakkal!" —
szólt közbe vén Tarján, de mostmár haraggal. —
Még a bajusz se nőtt ki az orrod alatt.
Mégvárjad, míg dönt a vezéri akarat!
Tahó is közbeszólt az Árpád hadnagya,
hogy a vezér azt a földet neki adja.
Árpád úr fia Zsolt, az Ond fia Tarcsa,
Szabolcs, Huba fia — mindegyik akarta.

De nemcsak az ifjak kívánták e földet,
az öregek közül is vonzott az többet:
Kadis, a főfáltos s a vén Tarján maga,
Ketel vezér s Kerencs mind kácsingtak arra.
Hogyne kácsingtak vón arra a vidékre,
nem volt annak párja bőségre, szépségre;
hogycne kácsingtak vón ama hegyoldalra,
hiszen borát maga Ten keze csorgatja...!

Tarcal meg csak állott szégyen- s haragjában.
(Bölcsen szólt Tarján bá', de tőr volt szavában).
Bánta már, hogy kérte azt a darab földet.
Félrcállt hát s nem szólt a beszédbé többet.
Árpád pedig döntött nagy bölcsen eképpen:
— Mindötök egyformán megbecsült vitézem,
nem ígérhetem hát e vidéket egynek,
mikor mindötöket egyformán szeretlek.

Am hogy torzsalkodás köztetek ne legyen
és az igazságnak se vétsen döntésem,
vágja el a vitát lovatok creje,
döntse el a lovas ügyessége, esze;
Aki hamarabb ér a Kopasz hátára,
az legyen a fájnak uraló gazdája!
Induljatok s lássak mihamar eredményt!
Rajta, a nyeregbe ifiú leventék!

Igy döntött a vezér ama föld ügyében,
hogy örök birtokként majdan kié legyen.
S a legények mindjárt repülni akartak,
pedig a csikóknak kellett még egy abrak.
De az öregek is izgultak, forogtak
és a legényekre bosszúsán morogtak,
hogy: Majd ök... így, meg úgy... majd ök megmutatják,
ha a lovaikat tórduk alá kapják...!

Az ifjak nem szóltak, dolguk után néztek,
de magukban vélték: — Oh ezek a vének!
Ők mutatnák nekünk, hogy kell csikót lüzni,
hisz némelyiknek már sutban kéne ülni...!
Nyerget igazgattak, hevedert meghúztak,
lovaik fülébe becéző szót súgtak,
hogy: Csak cserbe ne hagyj lovam! Ma légy derék!
Szél bátyot se engedd, ha versenyez, előd...!

Ki-ki legjobb lovát választotta most ki.
Azért a szép bőrért lehetett áldozni!
Volt ott kesej, hóka, meggypiros, fekete,
szélen kapálódzott Tarcal szép derese.
Egytől-egyig mindnek nemes volt a vére.
(Tán nem is vér, hanem tűz szorult beléje;
az a tűz, amelyet Napkeletről hoztak
s ló és lovas tőle szilaj kedvvel voltak).

De mása mégse volt abban a csapatban
a Tarcal lovának erőben, virtusban.
Híres bcsenyőknél volt annak csak párja,
meg az, akin Árpád hadak útját járta.
Sárkánytejet szopott az csikó korába',
Akármilyen legény nem is ült hátára.
Ha megindult futni, versenyzett a széllel.
Hátáról a nyulat elüthették kézzel.

Az Ete-ménesben* látott napvilágot,
amelyre az egész besnyő nép vigyázott.
Abból a ménesből egyet se adtak el
s — a hagyomány szerint — egyet se loptak el.
Aki abból szerzett, csak karddal szerezte,
ha a párharcban őt érte a szerenese.
Ez a szürke is úgy cserélt egyszer gazdát:
Tarcal vitéz apja tette rá a markát.

Igy felsorakoztak a versenyremenők,
ifjak és öregek, csupa előkelők:
Ott volt az Ond fia Tarcal vitéz jobbján.
Mellette Kerencs állt, amelleti meg Korcán.
Kadocsa is beállt Tühütüm testvére
és még a gyerek Zsolt, Árpád urunk vére.
Voltak még ott sokan, ki tudná, hogy hányan
vettek akkor részt e híres futtatásban?

Mint a felajzott nyíl vártak a nyeregben,
— hogy az indulásnál egy perc el ne vesszen, —
amíg el nem hangzott a vezényszó "hajra!"
s a nézőség már csak a robogást hallá.
Mert elszálltak azok, mint a szárnyas madár
és elnyelte őket a esalitos határ.
Vágtattak a rónán, átvágtak a berken,
apró patakokon, szántott, vetett telken.

* Besenyők törzsménesé. Árpádé is hasonló volt.

A hegy lábánál már jól elnyúlt a csapat.
Tarcal nem az élen, hanem hátul haladt.
Kímélte a szürkét, nem hajtotta agyon,
hogy tüze, ereje ne apadjon nagyon;
jusson s maradjon is a végső ütemre,
úgy bírja majd szusszal, ha vágta a hegyre.
A többi lónak már párázott a teste,
a deres az utat mégcsak fel se vette!

A hegy lába előtt egy percre megállott
és meglágitotta lován a szerszámot.
Üstökét meghúzta. Aztán a nyeregbe...!
S a fülébe súgta: — Hajrá, fel a hegyre!
Kedves jó deresem ne kíméld az erőd!
Most szerzek én neked jó kövér legelőt;
neked jó legelőt, népemnek jó tanyát...
Ráadásul kapsz majd szép, aranyos zablát!

Es a deres — mintha ember esze lenne,
a biztalást mind egy szóig megértette, —
a szügyébe vágta kedves, okos fejét
s repült, mint a sólyom, kinyújtotta testét.
Még egy miatyánknyi idő se telt bele,
már mögötte maradt a csapat eleje...
Es az még benne volt a nagy ámulásba,
Tarcal már felülről nézett vissza rája.

Reszkedett a deres, mikor felérkezett.
Tarcal szíve rajta nagyon meg is esett.
Nyerget, kantárt róla, azonnal lehánya
s boldogan, könnyezve borult a nyakába.
— Nem mondtam deresem, hogy ma földet szerzünk,
ha Ős-Ten akarja s ő is ott lesz velünk?
Dohát — bcszelt hozzá, — te szerzed, nem én.
Te vagy itt ma köztünk a "legkülönb legény".

Akkorra a csapat feljutott a hegyre.
(Minden paripának egy hab volt a teste).
Am senkinek se volt irigység szívében,
hogy az új "Meotisz" a Tarcalé léssen.
Kezefogták vele. Dícsérték a lovát
s mindjárt a hegytetőn ittak rá áldomást.
— Megérdemled Tarcal, — mondogatták egyre, —
jutalom nélkül az ember szolgálja lenne.

* * *

Azalatt Szerencsnél megmozdult a tábor.
Szekérre került már minden egyes sátor
s úgy vártak rájuk fogytán türelemnek.
Némelyek egymással fogadást is tettek;
egyik a deresre, másik a pejóra...
Egyszeresak felhangzott a csapat kürtszója
és előrobogtak a deli legények,
elől adva helyet Tarcal deresének...

A tábor közepén Árpád elé mentek.
Lovaik hátáról neki tisztelegtek.
Az már várt rájuk rangos lován ülve.
Hasonlón a többi vezér is körülte.
— Vitézek! hadd hallom, hogy ki volt a győztes!
Tarcal nem néz reám. Gyanitom, hogy ő lesz,
— szólt a lovasokhoz. — Azok igent mondtak
s az esettel lassan előhozakodtak.

— Állj elébem fiam s vedd a jutalmadat!
Tied az a birtok. Megtartom szavamat.
Dicsőséges harcban esett el hős atyád.
Besnyők ölték meg testvérid s jó anyád.
Illő, hogy vezéred meg is jutalmazzon,
néked s nemzedetnek örök földet adjon.
Ifjan árva lettél. Eddig neveltelek,
de a mai napon szárnyra eresztelek.

Tied lesz az a juss, az a szép föld ottan.
— birtokba veheted, ha akarod mostan,
a különálló hegy s annak a határa —
és odamutatott a Kopasz ormára. —
A versenyt megnyerted, megillet az téged.
Telepítsd le oda híres nemzetséged.
Asszonyt vigy a házhoz s légy atyja a népnek!
Ős-Ten legyen véled s áldása az égnek!

Legott megköszönte Tarcal a birtokot.
Két szeme sarkában örömkönny csillogott,
hogy a fejedelem olyan jó volt hozzá,
de megkoményedett s e szavakat mondá:
— Nem fogsz csalatkozni bölcs vezérem bennem,
éppúgy, mint apámban — amíg élt — s népemben.
Rövidesen lesz majd asszony is a házban
s gyönyörködhetsz is a nagy gyermekáldásban.

E szóknál oldalra esett pillantása.
Ott állt a nézők közt az Ond vezér lánya,
akit úgy hívtak, hogy Gyöngyike, Göngyvéрке
(és aki most éppen a kötőjét nézte,
mintha hibás lenne szabása, himzése,
avagy róla folynék a legény beszéde.
Pedig a kis kötőn minden fonál helyén
s róla szót sem ejtett az ifjú legény).

Mikor Gyöngyikére már tovább nem nézett,
ekképpen folytatta Tarcal a beszédet:
— Hallom, hogy követség készül elindulni
Tokus hűn kagánhoz, egyet s mást megtudni
és a követségnek tagjai lennének
hadunk legjobbjai: Ond s Ketel vezérek.
Engedd meg uram, hogy én is velük menjek!
Meglásd, hogy számítok ott is egész egynek. —

— Nem bánom. Tarts velük. Károdra nem válik,
ha szemed messzebb lát, nemcsak a határig.
Mert itthon biz nagyon közel van a megye.
Ha túl akarsz látni, el kell menned messzé.
Menj hát velük te is. — Hagyta helyben Árpád
nem kevés örömmel Tarcal kívánságát. —
A követségeküldés marad néhány napig.
Telepítsd le néped új földeden addig!

Árpád tovább indult aznap seregével.
Tarcal meg hazament kabar nemzetével.
Alig lépett egyet, már saját földjén járt.
Szerencsnél húzták meg számára a határt.
A Kopasz-hegy fővén lakhelyet keresett,
Egy domb lankájára bő sátrat veretett.
Oda hívta egybe népe hadnagyait
s minden számottevő vénjeit, ifjait.

Számbavettek minden embert és állatot.
Ki-ki megkapta a rácső hányadot.
A dolgoz nép aztán jussára sietett,
felépíteni az állandó tűzhelyet.
Szántani, meg vetni kellett az új földön,
nehogy majd a szükség náluk beköszöntsön.
Meg szőttes is kellett vásott ruha helyett;
(az etelközi már igen megviselt lett.)

A fegyveres népség tanyázni ottmaradt.
Arra még várt sok új és nehéz feladat.
Azt beszéltek most meg főtéről-hegyére,
bár mindent rábíztak a Tarcal eszére,
akit híres apja tört a esikóhamba
s aki az ismétlőt Árpád úrnál járta
S akin meg is látszott a híres iskola:
Egyetlen tettében nem tévedett soha.

Most is ím ily bölcsen kezdé a beszédet:
— Ős-Ten megsegíté e maradéknépet.
Mindenünk van immár, amit óhajtottunk:
Magunknak, barmunknak kövér földet kaptunk.
Felosztottuk rendben a kapott jószágot,
ki nem hagyván abból egyetlen családot.
Kell a föld a népnek a napi kenyérhez,
meg a folyvástvaló újjászületéshez.

Szeretném, ha földem békcország lenne,
a gonosz Arimán sose járna benne.
Ha testvér testvérré kezét mer emelni,
nekem fog majd érte szorosán felelni.
Mert olyan a testvér, hogyha észreveszi
a másik jobb dolgát, mindjárt irigyeli:
— Nini! a dolmányán szebb a gombja kendnek,
mint az enyém, — mondja — s nyomban összevesznek. —

A többek közt csak ezt akartam mondani,
hogy legyen majd mihez magukat tartani
tikegyelmeknek. Most pedig indulunk
Árpád vezér után. Itthon nem maradunk.
Öregek s gyermekek őrzik a tűzhelyet.
Mindegyik a kardra s nyilazásra termett.
Sietve kell mennünk az Árpád hadába.
De előbb benézünk a szomszédos várba...

* * *

Nemsoká nyeregbe szállott a kis csapat
s a hegy tővében a Bodrog felé haladt.
Töredék avar nép lakott ott akkortájt.
Vára a két folyóvíz-torkolatán állt.
Bátyja volt az a vár az ungi crődnek
s minthacsak egy mester rakta volna őket,
valamelyik avar nagykán parancsára,
oly nagy volt a kettő hasonlatossága.

Baján, a törzs fője éppen azon fáradt,
hogy mily hódolatot vigyen új urának;
(új urának, ha nem inkább testvérenek,
akivel ezután egy kenyéren élnek),
mikor a készülés kellős-közepében
megjelent Tarcal a bodrogi lőtésen
s — hogy szárazon érje el az avar sáncot, —
néhány tisztessel onnan kompraszállott.

Baján — ahogy tudott, — sebtiben-loptában
készült fogadásra a sánc udvarában:
Felkötötte ezüstékes görbe kardját,
Feltette sastollas, hegyes bórsisakját.
Ficánkoló lovát maga alá kapta,
vára udvarában Tarcalt úgy fogadta.
— Idvezellek vezér és hódolok neked.
Hozzám is eljutott jó vitézi neved.

Ahogy áthaladt itt Árpád úr serege,
Árpád elé mentem és beszéltem vele.
Felajánltam neki kardomat s népemet...
— Egyezsége Tarcal vezérrel lépjete! —
mondá. — Ím itt állok. Elveszed kardomat,
vagy meghagyod épen vitézi voltomat? —
Es e szóknál készült kardját leoldani,
kész volt azt Tarcalnak nyomban átnyújtani.

Ám nem azért volt az vitézek-vitéze,
hogy hasonló társát oly csunyán megsértse!
Intett neki: — Hagyjad! — és leszállt lováról...
Arra az is kiszállt a nyeregkápából.
S akkor így szólt Tarcal: — Testvérrül fogadlak.
Vitézi kardodat tartsd meg csak magadnak!
Amíg egy fűszálat a föld itt megterem,
addig én azt veled mindíg megfelezem...

Meglátjuk nemsoká, hogy bántok a karddal.
Velem jössz a hadba az avar csapattal. —
Azzal hozzálépett, kezét fogott velem.
Az volt kötésüknek első s igaz jele...
Aztán — nehogy Baján hálát mondjon érte, —
egy-kettő fellépett lova kengyelébe.
Rokon nép fiai úgy találkoztak ott
s egyik a másikban igaz testvért kapott.

* * *

A Tarcal csapata kétannyira dagadt,
amint befogadta az avari hadat.
Vitte is boldogan, sürgős ügésben,
hogy minél hamarabb Árpád úrhoz érjen.
Másnap jó korán el is érték a tábor.
Akkor már az éppen a Sajónál állott.
Akkortájt ért oda "Sziklaföld" követe,
hogy Árpád úr előtt hódolatát tegye...

Sziklaföldnek hívták hazánk felső táját,
— beleértve folyót, völgyet s Tátra-Fátrát. —
A Buda hun népe maradéka élt ott
s hódolata csak a gyengébb testvéré volt.
Nem is hódolat, ha: egyezés keresés,
jusszon-osztozkodás, örökség-rendezés,
amelynek céljából követség ment oda,
hogy mint üzenetet Árpádnak elmondja...

A követet küldte Tokus, a hun kagán,
kinek rokona volt a híres kán, Baján.
Eredetét Buda kánig vitte vissza.
— A nép hagyományja bizton bizonyítja. —
Tokus, a hun nagykan a Vág-völgyben lakott
s — mondják, — Atilla is ott töltött sok napot.
Ott várt a hun kagán a visszatérőkre
és majd a magyar üzenetvivőkre...

A hun követeket jól megvendégelték
— s a szeretet mellé ajándék is telt még: —
Ogy engedték őket vissza, — megrakodva
s testvéri szívükbe szeretetet lopva...
Megüzenték velük Tokus hun kagánnak,
náluk a kövelek nemhiába jártak:
Árpád úr készen van minden egyezsége,
születőben is van már a követség,
hogy az egyezséget megbeszélje vele
és a kötésükre pecsétjét rátegye...

Követségét Árpád összeállította;
Önd és Ketel mellé Tarcalt is beosztva.
A kötés szövegét úgy fogalmazta meg:
A legfőbb vezetés az ő kezébe megy.
Jogában megmarad a Tokus hun népe,
de kötelezi őt "mellérendeltségre",
ami ám nem jelent alárendeltséget,
csak elfogadását magyar döntésnek...

Egy rangos fehér mén szépen felszereltek
s holnapután talán már útra is kelnek...
Kényes volt az a mén; kényes volt rangjára;
kényes volt rangjára, ezüst sallangjára;
arany zablájára, vert-ezüst nyergére,
de tán még kényesebb a küldetésére;
a küldetésére, hogy szép nemessége
legyen a hun s magyar egyezés jolképe...

Tarcalnak fájt is a szíve odaadni,
százszor is hozzáment meg-megsimogatni.
— De kár érc, — mondta, — hogy más lesz gazdája,
magam is szívesen vigyáznék rája!
Nagyon megbecsülném, mint második hátast,
Nem sajnálnám tőle az abrakos jászlat.
Dehát így rendeli fejedelem bátyám...
Elj hát kedves csikóm hun testvérek jászlán!

— Ne búsulj jó öcsém! — vigasztalta Ketel, —
a hunoknál is csak magyar réten legel.
A lőért a föld jár, rét a nyereg ára,
folyókért, tavakért ezüstös kantára...
Meg aztán ha nem is fizetnek meg érte,
a hun testvériség többet is megérne.
Egy család lesz újra a hun, avar, magyar...
Megtörik erején a harci zivatar...

Nagy volt az öröme Tokusnak s a népnek,
mikor Ond s társai szállására értek.
Fehér mént áldoztak s nagy lakomát csaptak.
Egyezségkötésre pecsétet úgy raktak...
Mert az ajánlatot elfogadta a kán:
"Erős az egyesült, csendő a magán..."
Ajándékadásban se maradtak kisebb:
Abban magáért a hun kagán is kitett...

★ ★

Dolgukat végcívén, hazafelé tértek.
Útjukon hogy s mint volt, egy szót se beszéltek.
Mert a magyar olyan, ha jól végzi dolgát,
nem dicsekszik vele, "hogy így, hogy úgy, hogyhát"...
Ha pedig rosszul üt a dolognak vége,
azért nem szól, mert nincs a szívében béke...
Az útjuk sikerült, de nem dicsekedtek,
hogy jó egyezséggel új földet szereztek...

De legeslegjobban Tarcal volt szóvalan.
Kedve, mint a leves, amikor sóvalan.
Máskor a madárt is versenyt kifütyülte,
most meg csendesebb, mint a nagy csend körülte.
Ond meg is jegyezte társának, Ketelnek:
— Ugyan hallgatag lett ez a vidám gyermek!
A lóva fejéig lóg szinte az orra,
pedig bizony rendben van már az ő dolga!

Ketel nem szólt semmit, csak bölintott rája.
Ő tudta, hogy hol van a baj fő forrása.
Tudta, hogy most Tarcal Gyöngyvérékére gondol,
hallgatása alatt édes vihar tombol.
Látta, hogy az ifjak mint néztek egymásra
s egymás nézésében mint borultak lángra,
mikor Árpád Tarcalt úgy megjutalmazta.
Arra gondol Tarcal, arra a szép napra...

★ ★

Mikor megérkeztek a honi táborba
és Ond a jelentést Árpádnak elmondta,
Ketel vezér mindjárt feltette magában,
hogy még aznap eljár a Tarcal dolgában:
Beszél Onddal, meg a szerelmes legénnyel.
Előre is tudta, mily eredményt ér el.
Gyöngyvért nem kérdezi, minek is kérdezze,
a válasz csak újabb elpirulás lenne...

Nemsoká hagyta hát, hogy az a gond nyomja.
Ünneplő ujjasát magáragombolta.
Tágas sátorában felkereste Ondoi,
hogy együtt tegyenek a dologra pontot.
Mert amilyen bátor Tarcal a csatában,
olyan gyáva, ahol szerelmes leány van.
A lánykérés így egy-két szóban megesett...
Ond csak annyit mondott: Ezek a gyerekek!

★ ★

Sokat sóhajtozik a világi ember,
de mégis legtöbbet a szerelmes ember.
Tarcalt is elkapta ez a nagy nyavalya:
sóhajától majd el repült sátra fala...
Mikor neki Ketel "aggyonisten"-t kívánt,
helytel se kínálta, kérdé tőle mindjárt:
— Hadd hallom, mi hozta ide kegyelmedet!
Búsítani, vidítani jött-e a szívemet?

Ketelnek a beszéd nem esett nehezen,
nem kertelt hát soká, hanem kezdte ezen:
— Úgy látom ecsém, hogy aranyhalat fogtál,
csak hogy a hálóba belegabalyodtál!
No majd én segítek rólad lebogozni
s az aranyhalacszkát neked idehozni,
csak ne lógatgasd az orrod a földre,
nem folyik a vére, senki be nem törte!

Tarcal megértette, hogy Ketel mit akar;
hogy az aranyhal és a háló mit takar.
Az arca egyszerre úgy kifényesedett,
mint az ég, amelyről a nehéz felleget
egy hirtelen vihar messzire elhajtja.
Olyan fellegűző volt a Ketel hangja.
S tán a nyakába is borult vón Ketelnek,
ha nem lett vón vitéz e szerelmes gyermek.

★ ★

Pipál a Kopaszhegy, ködfüstöt ereget,
úgy cifrázza ki a reggeli kék eget.
(Míntha áldozati oltár füstje szállna
áldozatul fel az égi magasságba).
Fűszálon, virágon csillog a gyöngyharmat.
Cseppjei kis tükrök a felkelő napnak.
A madárséreget se fogja az álom:
Ki az égen trilláz, ki a bimbós ágon.

De elnyom, túlkiált minden madár-zenét
a "riki-riki"-ző vidám nádiveréb.
A napos hegylankán sárga szőlő szára
pattantja rügyeit szellő fúvására;
pattantja rügyeit, tartja a nap felé,
hogy az újbórt tüzeit hadd csokolja belé.
Új gazda érkezik, kell a tűz a borba:
Savanyú lőrével a tor milyen volna...?

Mit csürjem-esavarjam, lakzira gyűl a nép.
Azért szól a madár, azért oly kék az ég.
Azért fúj a Kopasz nagy köd-karikákat
és csokolja a nap a szőlőindákat...
Tarcal szívébe is visszatért a béke,
(ha több lenne benne, nem is bírta véle!)
S a nép, a kabar nép? Hogy maradna távol,
mikor az urával "egy akol, egy pásztor".

Megjelent a lakzin kicsinye és nagyja,
a tarcali rétet jó egy hétig lakta.
Mert addig tartott az ünnepi lakoma,
hogy kiforrt a "Ccke-dülő" nemcs bora.
Az "igen"-t az új pár a hegyen mondta el,
a Kopasz tetején. Ott esett meg a szer...
Ahol Tarcal vezér kövér mént áldozott
s az új párra áldást mondtak a táltosok.

Hát a kis Gyöngyvérrel mit írjak, mit mondjak?
Párja se akadt e takaros asszonynak,
aki amily szép volt, éppen olyan jó is,
(megölte vón talán egyetlen rossz szó is).
Öle termékeny volt, mint a szőlő fája.
Ma is él és terem késő női ága.
Élnek az utódok a tarcali népben,
ha nem is hercegi avagy grófi néven.

Amikor már csata nem dúlt a hazában,
ott raktak ők fészket a Kopasz aljában,
ahol legelőször ütött sátrat Tarcal
(s ahol teste pihen kelet felé arccal.)
Onnan kormányozta harcos, dolgos népét
s az hősokasítá a Kopasz vidékét,
amely szép virágos kertje lett fajtánknak,
lévén e törzs legszebb törzse ősi fánknak*.

* Nagy Géza tudós szerint e tájon lakik a legszebb hun-magyar fajta.

Tarcalt magas korral áldotta meg az Úr.
Majdnem itt találta őt Geyza király úr.
Végig része volt a honalapításban.
Hadakozott nagyon sok véres csatában,
Vivott Alpár rétjén és a vértés alatt.
Nagybulgáriába is vezetett hadat.
Amíg meg nem vénült, soha nem nyughata.
Nem esett nélküle egyetlenegy csata...

Egy Istent imádott életén át végig.
Dicsérhették neki az új hitet évig!
Akkor is áldozott a régi Istennek,
amikor már mások keresztet vetettek.
Jó fából faragta ősei Istene,
idegenség szúja nem eshetett bele.
Úgy is szállt sirjába, mint az ősapjai:
Lova, kardja mellett feküsznek csontjai.

★ ★

Patakos völgy felett, ahol hajdanában
szent berek állhatott egy domb oldalában,
ahol ős hit szerint Hadúrnak áldoztak
és az őskü előtt törvényeket hoztak
s ahol most Tarcalnak gyöngye, híressége
születik nyaranta áldott venyigébe',
dolgozó magyarok egy sírra találtak,
amikor a hegyen szőlő alá ástak.

Egy sírra találtak, vitézi tetemre,
lóra és lovasra s drága fegyverzetre.
Kinek a csontja az, kérdezni lehetne,
hogya a hagyomány rá meg nem felelne:
Ki feküdnék ott más, mint maga hős Tarcal,
aki e tájt szerzé okos ésszel s karddal.
Ki fekehetnék ott más, mint e föld gazdája,
aki nyugodni nem tudna más határba'!

ZÁRÓSZÓ

Szítál a vén idő nagyöblű szitája
feledésport a múlt kerékvágására;
Fáradatlan szítál, temeti a múltat:
Piramist és férget mind e sorsra juttat.
Csak egy, ahol minden ereje hiába:
Az emlékezésen nem fog por szitája;
amit egy nemzet már oda beültetett,
nem fedhetik porral semennyi ezredek.

Fehérsubájú vén avarok, kabarok,
(később egy testté és vérré vált magyarok)
pásztortűznél vagy tán tábortűznél éppen,
guzsaly mellett hajdan, most szőlőnyesésen
az emlékezésről le-lefujják a port
s újra születnek a régi mondák, dalok.
Amit itt költői szavakban elmondtam,
magam is a szőlőindák közt hallottam.

Hajtson e kis mese ezerannyi ágot
és aki hallgatja legyen százszor áldott!
Te meg vezér pihenj a szerzett földeden!
Épüljön az ifjú a te emlékeden!
Jó és hitvány lássa, hogy a magyar épség:
A fajtát szolgáló élet-halálkészség.